

FILČÍK Ctibor (15. 8. 1920, Dolné Plachtince - 21. 11. 1986, Bratislava) - herec.

Autor: **Andrej Maťašík**

Herci sú ako farby - niekto má rád žltú, pre iného je neprijateľne jagavá, niekto vyhľadáva červenú, iný sa jej stráni. Aj medzi hercami sa priazni divákov tešia raz tí, ktorých majú v pamäti ako "veselé kopy", inokedy romanticky zasnené chlapiny - a stále krásavice.

A občas sa vyskytnú herci, ktorí dokážu diváka doslova "uhraňúť". Môžu byť aj vzhľadom málo príťažliví a postavou neveľkí, no sála z nich magické fluidum, ktoré ich výkonom dodáva jedinečnosť a pesvedčivosť. Herci, ktorým divák uverí, podľahne a pri ktorých ho mrazí v chrbte.

Ctibor Filčík bol finančným strážnikom a hrával ako ochotník v súbore Štefánik. Andrej Bagar ho presvedčil, aby v r. 1944 nastúpil do novovznikajúceho Slovenského komorného divadla v Martine. Debutoval postavou starca Gorgibusa v Moliérovych Smiešnych preciózkach (1944). Hoci v Martine bol len do r. 1948, odohral tu napríklad Leniusa v Barč - Ivanovej hre Neznámy (1944), Maura v Barč - Ivanovych Dvoch (1945), titulnú postavu Čapkovho Lúpežníka (1946), Veršinina v Troch sestrách (1947), Piaťorkina vo Vasse Železnovovej (1947) či Lopuškina v Stodolovom Čaji u pána senátora (1947). V r. 1948 - 51 bol členom Novej scény Národného divadla, kde k popri elegancii a šarme, ako jednotiacej kvalite vytvorených postáv začala kritika upozorňovať na ich intelektuálnu dimenziu. Hoci účinkoval aj v komediálnom repertoári, jeho osobnostné herectvo sa rozvíjalo najmä na charakterových úlohách - či išlo o Slámu v dramatisácii Zápotockého románu Vstanú noví bojovníci (1950), Humenského v Smrčkovej hre na Záborského motívy Dva dni v Chujave (1950). Od r. 1951 sa stal členom činohry SND. V spolupráci s režisérom Jozefom Budským naplno zarezonovalo jeho herectvo v polohách výnimočnosti, extravagantnosti, ktorú potom rozvíjal v množstve postáv, vymykajúcich sa bežným konvenciám. V dráme Lope de Vegu Fuente Ovejuna (1953) hral Fernána Goméza, v Čechovovom Ujovi Váňovi Vojnického (1954), v Karvašovej dráme Antigona a tí druhí Gerharda Kroineho (1962), v Hochhuthovom Zástupcovi Pápeža Piusa XII. (1966), v dramatisácii Vojny a mieru Napoleona Bonaparta (1974) a v Budského poslednej inscenácii v SND, v Gorinovej Šašovskej komédii (1975) Joosa Dammana.

Filčík sa úspešne ponáral do vnútorných motivácií stvárňovaných postáv, nachádzal v nich dostatok inšpirácií na zviditeľnenie ich zmietania sa medzi pudmi a

spoločenskou konvenciou. Aj ďalší režiséri SND si všimli vnímavého, hlbavého a na seba mimoriadne náročného herca a zverovali mu najzložitejšie postavy - hral Franza Moora v Schillerových Zbojníkoch (1955), Franka Forda vo Veselých paniach z Windsoru (1954, 1958, 1963), Básnika v Tanci nad plačom (1957), Augiáša v Dürrenmattovej dráme Herkules a Augiášov chliev (1963), Lucifera v Madáchovej Tragédii človeka (1969), Cigáňa v Radičkovom Pokuse o lietanie (1980) a desiatky ďalších veľkých postáv. Vrcholným výkonom Ctibora Filčíka bol Goetz v Sartrovej dráme Diabol a Pánboh (1965), ktorú režijne naštudoval Jozef Palka. Brilantným zvládnutím zápasu o postavu, nachádzajúcu po mnohých životných skúsenostiach pocit vnútorného oslobodenia, si vytvoril východisko k ďalším postavám modernej svetovej i domácej drámy, napr. Georgovi z Albeeho hry Kto sa bojí Virginie Woolfovej? (1965), Zámočníkovi v dráme Vladimíra Hurbana Vladimírova Zámka škripí (1982), Harrymu Hoppeovi v O'Neillovej dráme Ľadár prichádza (1982). Poslednou postavou, ktorú vytvoril, bol Sir v hre Ronalda Harwooda Garderobier (1985).

V Kapitánovi Dabačovi (1959), Námestí sv. Alžbety (1965), Putovaní Jána Ámosa (1983), ale i televíznych filmoch Prípád jasnovidca Hanussena (1969) a Bratia Lautensackovci (1971) vytvoril postavy, ktoré hlboko prenikli do divákovho vedomia. S rozhlasom spolupracoval často a vytvoril rad hlavných postáv v dielach domácich i zahraničných autorov a s veľkým zaujatím interpretoval napríklad aj rozprávky pre deti alebo účinkoval v hrách pre deti a mládež. Televízny medailón C. Filčíka nakrútil v r. 1980 režisér Peter Hledík.

Ctibor Filčík bol povestný svojou náročnosťou. V prvom rade na seba a svoj výkon, pretože to ho potom oprávňovalo byť rovnako nekompromisný aj smerom k ostatným. V divadle - ako svojom zamestnaní - disciplinovane prijal aj postavu, o ktorej pochyboval a všemožne sa usiloval o kvalitný výsledok toho, na čom mal vplyv. Ale mimo divadlo, kde bolo na jeho rozhodnutí, či ponuku príjme, jeho meno len zriedka nájdeme v súpise účinkujúcich v menej hodnotných dielach. Bol priberčivý, pretože si to mohol dovoliť. Nepachtil sa za honorármi, hoci aj na jeho prípade sme si museli s trpkosťou uvedomovať, aký je osud nespravodlivý voči umeniam, ktorých podstatnou zložkou je slovo - keby Filčíkovymi ústami hovorili postavy v angličtine, rozhodne by patril medzi svetové herecké legendy 20. storočia.